

Меркуш Є. М.,

аспірант кафедри практичної психології

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник: Лозова О. М.,

доктор психологічних наук, професор,

професор кафедри практичної психології

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО АКТИВНОЇ МОЛОДІ У ПОДОЛАННІ НАСЛІДКІВ КОЛЕКТИВНОЇ ТРАВМИ

Анотація. У статті розглядаються особливості переживання та усвідомлення особистістю життєвих подій. Увага приділяється когнітивним та емоційним процесам, які сприяють осмисленню травматичного досвіду, формуванню рефлексії та стратегіям подолання. Соціально активна молодь розглядається як окремо виділена психологічна група, яка виявляє у різних формах активну позицію в суспільному житті. Колективна травма аналізується як багатовимірний феномен, що впливає на індивідуальну та групову свідомість, емоційні стани, ідентичність і соціальну активність молоді.

Ключові слова: *переживання, усвідомлення, соціальна активність особистості, соціально активна молодь, колективна травма.*

Merkush Ye. The role of socially active youth in overcoming the consequences of collective trauma

Summary. The article discusses the features of experiencing and realizing life events by an individual. Attention is paid to the cognitive and emotional processes that contribute to the comprehension of traumatic experience, the formation of reflection and coping strategies. Socially active youth is considered as a separate psychological group that demonstrates an active position in public life in various forms. Collective trauma is analyzed as a multidimensional phenomenon that affects individual and group consciousness, emotional states, identity and social activity of young people.

Key words: *experience, awareness, social activity of the individual, socially active youth, collective trauma.*

Усвідомлення та переживання життєвих подій є важливими аспектами психологічного розвитку особистості. Ці два явища тісно пов'язані між собою, оскільки усвідомлення подій впливає на те, як особистість їх переживає, а переживання, в свою чергу, формує

усвідомлення. Важливо зазначити, що усвідомлення включає в себе не лише когнітивний аспект, але й емоційний, що робить його складним і багатогранним процесом. У класичній психології та психотерапії усвідомлення подій розглядається як психотерапевтичний результат, що сприяє психологічному здоров'ю особистості (А. Адлер, Ф. Перлз, З. Фройд, А. Фройд, К. Юнг) [1]. Усвідомлення особистістю свого досвіду може бути зумовлене різними факторами, такими як соціальні відносини та культурний контекст. Наприклад, у роботі Ісаєвої та ін. розглядається фреймово-сценарний підхід до категоризації травматичного досвіду, що дозволяє виявити механізми усвідомлення особистістю власного досвіду та значущих життєвих подій. Це свідчить про те, що усвідомлення може бути активним процесом, в якому особистість аналізує та інтерпретує свій досвід [2].

Соціальна активність особистості розуміється як вища форма активності особистості, яка забезпечує глибинні та різнобічні зв'язки особистості з соціумом, що виявляються у процесі соціально корисної діяльності, в якій вона на основі сформованих психологічних якостей реалізує потреби та інтереси суспільства загалом або окремих соціальних груп, перетворює дане соціальне середовище та саму себе [3].

Дослідження показують, що молодь відіграє ключову роль у формуванні громадянського суспільства через участь у волонтерських програмах, громадських організаціях та політичних акціях [4]. Зазначається, що соціальна активність молоді є важливим чинником для розвитку інститутів громадянського суспільства, оскільки вона сприяє формуванню громадянської ідентичності та соціальної відповідальності [5]. За даними проведених досліджень, соціально активна молодь має тенденцію до більшої залученості в громадські справи, що може зменшити ризик девіантної поведінки та сприяти позитивному розвитку особистості [6].

Поняття «колективна травма» (collective trauma), розуміється як психічна травма великої групи людей, яку вони отримали внаслідок певної катастрофи (соціальної, техногенної, екологічної) або злочинних дій політичних чи інших соціальних суб'єктів [6]. Колективна травма, що виникає внаслідок масових травматичних подій, таких як війни, природні катастрофи чи соціальні конфлікти, може мати глибокі наслідки для молоді, оскільки вона формує їхнє сприйняття світу та взаємодію з соціумом. Дослідження показують, що усвідомлення колективної травми молоддю може проявлятися через різні механізми, такі як групові переживання та ритуали, які допомагають у процесі зцілення [7].

Одним із важливих аспектів колективної травми є її здатність руйнувати соціальну структуру спільнот. Дж. Тайсен-Уомерслі

(G. Theisen-Womersley) описує, як колективна травма може бути наслідком політичних переслідувань, соціальних систем, пов'язаних з насильством, культурного відторгнення, підкреслюючи важливість еко-соціальних рамок для розуміння цих явищ. Громади стають більш залежними, пасивними, мовчазними, безлідерними, недовірливими та підозрілими [8]. Психологи Д. Паез, Н. Басабе та ін. (D. Pérez, N. Basabe, et al.), та ін., виявили, що позитивний емоційний клімат, який характеризується надією і солідарністю, може сприяти механізмам подолання наслідків колективного насильства, таких як вибухи в Мадриді. Їхні висновки свідчать про те, що соціальна підтримка та спільний емоційний клімат можуть суттєво впливати на психологічні наслідки колективної травми, сприяючи стійкості та посттравматичному зростанню [9]. Дослідження показують, що соціально активна молодь, яка переживає колективну травму, має тенденцію до більшої залученості в громадські справи, що сприяє формуванню соціальних навичок і відповідальності [10].

Усвідомлення як когнітивно-емоційний процес відіграє ключову роль у переживанні колективної травми, оскільки сприяє інтерпретації та інтеграції травматичного досвіду. Колективна травма, викликана масовими катастрофами або соціальними конфліктами, впливає на психологічний стан молоді, але також може стимулювати їхню соціальну активність. Соціально активна молодь, завдяки своїй залученості в громадські справи та високому рівню соціальної відповідальності, демонструє більшу здатність до опрацювання спільних травматичних подій. Групові переживання, ритуали та позитивний емоційний клімат виступають механізмами зцілення та стійкості. Позитивний емоційний клімат, який базується на солідарності та активній соціальній взаємодії, є важливим чинником зменшення негативних наслідків колективної травми та сприяє посттравматичному зростанню.

Список використаних джерел:

1. Кресан О. Психологічні особливості переживання та усвідомлення особистістю життєвих подій. Київ, 2017. 288 с.
2. Isaieva N. Categorization of Personality Traumatic Experience in Chinese Women's Diary Narrative: The Frame-Scenario Model. *Psycholinguistics*. 2020. 28 (2), 56–81.
3. Карамушка, М. Психологічні особливості розвитку соціально активної молоді. Київ, 2020. 257 с.
4. Дудко Н. Експлікація поняття “соціальна активність студентської молоді”: соціально-педагогічний аспект. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, 2019. (2(43)). 83–88.

5. Ступак О. Методологічні підходи до процесу формування соціальної активності молоді в інститутах громадянського суспільства. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2019. (2). 127–138.

6. De Wet, N., Somefun, O., Rambau, N. (2018). Perceptions of community safety and social activity participation among youth in South Africa. *PLOS ONE* 2018. 13(5): e0197549.

7. Горностай, П. Колективна травма як проблема соціальної та політичної психології. *Проблеми політичної психології*. 2018. 21(1). 54–68.

8. Hirschberger, G. Collective Trauma and the Social Construction of Meaning. *Front. Psychol.* 2018, 9:1441.

9. Theisen-Womersley, G. Collective Trauma, Collective Healing. Trauma and Resilience Among Displaced Populations. Springer, Cham. 2021.

10. Páez D., Basabe N., Ubillos S. and González-Castro, J.L. Social Sharing, Participation in Demonstrations, Emotional Climate, and Coping with Collective Violence After the March 11th Madrid Bombings. *Journal of Social Issues*. 2007. 63. 323–337.

11. Снар О. Дискурс громадянської та національної ідентичності: Конструкти самосвідомості молоді. *Проблеми політичної психології*. 2018. 21(1). 139–149.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-446-0-35>

Мешкова Д. Г.,

*магістранка кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

Науковий керівник: Пузирьов Є. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ СПЕКТРА АУТИЗМУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Анотація. Метою тез є визначення ролі майбутніх психологів освіти в підтримці дітей з обмеженими можливостями в інклюзивному освітньому полі та створення доступності в отриманні навчальних